

Ivan Čolović

BALKAN - TEROR KULTURE

Kultura sožitja

Znanstvena
založba
Filozofske
fakultete

Univerza v Ljubljani
FILOZOFSKA
FAKULTETA

Kultura sožitja

Znanstvena
založba
Filozofske
fakultete

Ivan Čolović

BALKAN - TEROR KULTURE

Razprave o politični antropologiji 2

Prevod: Sara Špelec

Ljubljana 2015

KAZALO

PREDGOVOR	7
V IMENU KULTURE	11
NACIONALNE SVETINJE IN TOLERANCA	17
ČUDEŽ NA FRANCOSKI 7	23
SVEČENIKI JEZIKA	27
NAROD IN ZGODBE	39
MIT O DUHOVNEM PROSTORU NACIJE	47
DUHOVNI PROSTOR NA INTERNETU	57
KULTURA, NACIJA, OZEMLJE	63
ZAKAJ SE PONAŠAMO Z BALKANOM?	95
SVOJI NA SVOJEM	101
VSE TE GUSLE	113
V HILANDARJU	151
DODATEK	171
KDO JE BIL AVDO MEĐEDOVIĆ?	173
LITERATURA	181
SEZNAM UPORABLJENE AVTORJEVE BIBLIOGRAFIJE	187

PREDGOVOR

Na Zahodu si Balkan pogosto predstavljajo kot prostor, ki trpi zaradi manka kulture in zato služi kot paradigma, metafora tega manka. Tu naj bi živeli ljudje, katerih kultura je v osnovi sicer evropska in se zato v tipu kulture ne razlikujejo od Evropejcev in drugih Zahodnjakov, vendar je imajo manj, premalo, da bi bili lahko zares kulturni. V tem delu Evrope prav zato toliko lažje vznikne barbarski atavizem z vzgibi nasilja in sovraštva, ki smo jim v nekdanji Jugoslaviji bili priča v vojnem času med letoma 1991 in 1995 ter leta 1999 na Kosovu. Izvor in značilnosti te stereotipne podobe Balkana na Zahodu je najtemeljiteje raziskala Marija Todorova v knjigi *Imaginarij Balkana*. Prikazala je, da v stereotipni zahodni predstavi o Balkancih oziroma v balkanističnem diskurzu – za razliko od orientalističnega diskurza, ki ga je analiziral Edward Said in v katerem ima Orientalec vlogo radikalnega Drugega – prihaja do drugačnega vrednotenja istega kulturnega tipa: Balkanec je tu neizoblikovan, nerealiziran Evropejec, čigar podoba je veliko bolj odbijajoča od podobe Orientalca, v kateri je mogoče prepoznati vsaj nekaj zanimivega, eksotičnega.

Todorova je posebno pozornost posvetila razširjenemu stereotipu, po katerem je Balkan prostor kulturnega primanjkljaja v očeh samih Balkancev oziroma v očeh predstavnikov nacionalnih elit balkanskih dežel. Prezir do domnevne balkanske kulturne zaostalosti je, kot kaže, najmočnejši prav na Balkanu, izražanje tovrstnega prezira pa priročen način brisanja lastne nacije s seznama tistih, ki si ga menda zaslužijo ali ker si, po Todorovi, »balkanske nacije želijo dokazati, da nimajo nič skupnega z odbijajočimi lastnostmi, ki jih pripisujemo Balkanu« (Todorova 2007: 50).

Predstavniki balkanskih nacionalnih elit so se želeli izogniti stigmati stereotipov, po katerih je Balkan prostor, ki mu primanjkuje kulture, zato so – ne da bi problematizirali Balkan in ga uporabili kot sredstvo za obračun z enim izmed sosedov – začeli ustvarjati vtis, da imajo njihove dežele in narodi več kulture, kot je potrebujejo, v vsakem primeru pa več kot drugih stvari, med katere

sodijo tudi zaposlitev, mir ali pravica. V diskurzu balkanskih elit kultura pogosto dobi lastnosti pravega božanstva, ki se mu vsi klanjajo in za katerega se vsi borijo v mirnih, predvsem pa v vojnih časih. V času zadnjih vojn na tleh nekdanje Jugoslavije so vojskujoče se strani svoje operacije, katerih del sta bila tudi neusmiljeno ubijanje in razdejanje, pogosto pojasnjevale kot obrambo evropske kulture pred balkanskimi barbari. In če je Balkan nasploh »sod smodnika«, kot ga pogosto opisujejo, potem je prav kultura tisti smodnik, ki sproži eksplozijo tega famoznega soda, bodisi z vnetljivim verzom bodisi z govorom, v katerem so povečane žrtve »našega« naroda na braniku evropske civilizacije, ki naj bi jo ogrožali barbari iz sosednjih dežel.

Besedila v pričujoči knjigi govorijo prav o takšni kulturi, kulturi, ki je smodnik sovraštva in vojn na Balkanu. Njeno delovanje sem spremljal v kriznih in vojnih letih nekdanje Jugoslavije, nato pa spoznal, da se je iz krize in vojn vrnila bolj ali manj nedotaknjena in po potrebi pripravljena ponovno služiti istemu namenu: podžiganju. Zato sem posebno pozornost posvetil povojnemu »domoljubnemu« diskurzu o kulturi v Srbiji in v drugih balkanskih deželah in poskušal ugotoviti, kako in po zaslugi katerih retoričnih spretnosti tovrsten diskurz še naprej ohranja svoj eksplozivni potencial. Začel sem se zanimati za mite o tako imenovanem »nacionalnem duhovnem in kulturnem prostoru« oziroma za mite o domnevni zraslosti balkanskih nacij z ozemljem, na katerem živijo in do katerega si lastijo ekskluzivno pravico, mojo pozornost pa je pritegnil tudi kult nacionalnih jezikov, pesnikov, njihovih grobov in spomenikov ter kult epske tradicije z njenim glavnim simbolom – guslami. Izkazalo se je, da ogrodje omenjenih mitov in kultov sestavlja prikazovanje kulture kot sredstva za spodbujanje in istočasno za legitimacijo zasedanja in ohranjanja nacionalnega ozemlja.

Na Balkanu se ljubezen do kulture, celo do določene pesmi, z lahkoto spremeni v sovraštvo, o čemer priča etnografski film *Čigava je ta pesem?* (*Čija je ova pesma?*), ki je bil posnet leta 2002 in katerega avtorica je moja bolgarska kolegica Adela Peveva. Gre za narodno pesem, v Srbiji znano pod imenom Črne

lase imaš, dekle (Crne kose curo imaš), kakor se glasi prvi verz srbske različice omenjene pesmi, čeprav jo je mogoče slišati tudi v večini drugih balkanskih dežel. Peeva je v Turčiji, Grčiji, Makedoniji, Albaniji, Bosni, Srbiji in v Bolgariji našla glasbenike in druge ljudi, ki so različico pesmi peli v svojih jezikih, vsi po vrsti prepričani, da je »njihova«. To ne bi bilo nič nenavadnega, a avtoričini sogovorniki so postali skrajno agresivni, pripravljeni na fizični obračun z njo in s celotno ekipo vsakič, ko je omenila, da imajo tudi drugi narodi na Balkanu to pesem za svojo. Slišati in videti je bilo psovke, stisnjene pesti, grožnje z nožem in drugim orožjem. Film se zaključi s svarilnim prizorom požara, ki so ga pijani pevci pesmi zanetili neke v Bolgariji. Kdor je gledal omenjeni film, bo težko ohranil vero v kulturo kot v most med narodi, če je v kaj takega sploh kdaj verjel.

Ali je teror kulture prisoten še kje drugje, ne le pri nas na Balkanu? »Daleč od tega, da bi bila miroljubno kraljestvo apolinične olike«, piše Edward Said v knjigi *Kultura in imperializem* (*Culture and Imperialism*), »kultura je lahko celo bojišče, na katerem vojskujoče se strani privrejo na plano in začnejo boj.« Angleški literarni teoretik Terry Eagleton, po katerem povzemam Saidov citat, omenja dve tovrstni bojišči s konca 20. stoletja: »V Bosni ali Belfastu kultura ni zgolj to, kar vstavljamo v kasetofon, temveč nekaj, za kar ubijamo« (Eagleton 2002: 51). Torej je tako tudi v Belfastu, zagotovo pa še v drugih predelih, morda celo v mnogih drugih. Kakorkoli že, to, o čemer pišem, ni zgolj nekakšna perverzna endemična ljubezen do kulture, ki jo je mogoče najti samo na Balkanu. Stereotipa »divjega Balkana« v balkanističnem diskurzu ne želim nadomestiti s stereotipom, po katerem bi Balkan postal »teror kulture«, in potemtaka zgolj zamenjati en esencializem z drugim.

*

Balkan – teror kulture je moja »poljska« knjiga. Spisal sem jo na pobudo Andrzeja Stasiuka in Monike Sznajderman iz založbe Czarna in ta poljska različica, objavljena poleti 2007 v

prevodu Magdalene Petryńske, je več kot leto dni starejša od jezikovnega izvirnika.¹ »Poljska« je tudi zato, ker je pri predstavitvah poljskega prevoda pogosto prevladovalo mnenje, da moje pisanje o Srbiji in Balkanu v veliki meri velja tudi za sodobno Poljsko, kar sta podkrepili kratki recenziji Adama Michnika in Konstantyja Geberta, objavljeni na platnicah knjige. Michnik je v knjigi prepoznal »virus antidemokratske epidemije«, ki ni lasten samo Srbiji in Balkanu, temveč je nanj mogoče naleteti tudi v drugih nekdanjih komunističnih deželah, Gebert pa »karikaturu še kako znanega rilca našega lastnega samoljubja.«

Toda srbska izdaja se z dodanimi tremi besedili razlikuje od poljske. Prvo besedilo je posvečeno guslam kot političnemu simbolu, drugo političnim romanjem na Hilandar in nacionalizmu kot religiji, tretje pa je intervju s Katarino Luketić, objavljen v zagrebškem časopisu *Zarez*, ki tukaj nastopa v vlogi povzetka in zaključka.

Julija 2008

---

1 Čolović, Ivan, 2007: *Balkany – terror kultury. Wybór esejów*. Prelożyła Magdalena Petryńska. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne.

V IMENU KULTURE

POLITIČNA SKLICEVANJA NA KULTURO

V naslovu omenjene konference rasizmu in ksenofobiji ni zastopljena kultura, temveč interkulturalnost.¹ Ni dvoma, da je razlog za to današnje razvrednotenje pojma kulture, posebej v deželah, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije, v katerih je kultura razumljena kot eden glavnih virov agresivnega etničnega nacionalizma. Ta nacionalizem rad govori in deluje v imenu kulture. Kultura je zanj sredstvo za opravičevanje, legitimiranje ali prikrivanje politike nacionalnega egoizma, nacionalne prevlade in izključevanja. Tako je v zadnjih desetih letih obstoja nekdanje Jugoslavije v imenu kulture in s sklicevanjem na kulturo bilo storjenega veliko več zla kot dobrih in hvalevrednih stvari. Kdor je prisegal na kulturo, da bi opravičil sovraštvo in vojno, je, kot kaže, bil veliko učinkovitejši od tistih, ki so s sklicevanjem na kulturo in njene vrednote poskušali izboriti demokracijo, strpnost in mir.

Na žalost je iskanje argumentov za propagando sovraštva in vojne znotraj kulture navada, ki ni omejena zgolj na naš čas in prostor. V prospektu, ki ga je Evropska fundacija Mozart pripravila za junijsko zborovanje leta 1996 v Sarajevu, piše: »Danes kultura služi kot izgovor za izključenost in nestrpnost. V mnogih deželah, tudi v evropskih, ljudi vsak dan pobijajo zaradi kulturne raznolikosti.« Kot je ugotovil že Pascal Bruckner, je tudi nacistične zločine pogosto mogoče pripisati sklicevanju na kulturo. »Kultura nas je pripekljala do plinskih celic, so govorili Judi po vojni. Kakorkoli že, pred njimi jih ni rešila« (Bruckner 1992: 130).

PRAVICA DO RAZLIČNOSTI

Ideologi militantnega etničnega nacionalizma se nedvomno sklicujejo na etnocentrični kulturni vzorec, v katerem so

---

1 Mednarodna konferenca Interkulturalnost versus rasizem in ksenofobija (Interkulturalnost versus rasizam i ksenofobija) v Beogradu leta 1998.

kulturne specifičnosti in razlike poudarjene preko vseh meja. Nacionalistični diskurz se na kulturo sklicuje kot na privilegiran svet posebnosti in enkratnosti, kot na temeljni izraz neponovljivega nacionalnega duha, biti ali mentalitete. Ta diskurz je poln retorike identitete in relativizma, v kateri se famozna pravica do različnosti zoperstavlja prevladi evrocentrične kulture ali tako imenovanemu zahodnemu mondialističnemu imperializmu. Diskurz o kulturi tu preide v diskurz o izoliranosti, homogenosti, samozadostnosti, od drugih ogroženi nacionalni skupnosti. To je diskurz o bistveni, globoki in nepremostljivi razliki med narodi, ki jo je mogoče opaziti in opredeliti predvsem na ravni kulture.

Vendar tovrsten diskurz in nanj opirajoča se politika nista problematična zgolj zaradi preveč poudarjenih in do nepremostljivega antagonizma pripeljanih kulturnih razlik. Še bolj problematično je to, da diskurz o razliki med vrstami – pri čemer mora vsaka vrsta kulture imeti pravico do sobivanja med drugimi vrstami – hitro preide v diskurz o razlikah v kakovosti, vrednosti, o odnosu med dobro (razvito, avtentično) in slabo (primitivno, zaostalo) kulturo. Običajna kritika nacionalistov, naperjena proti mondializmu in novemu svetovnemu redu, kakor ju imenujejo, se torej samo navidezno zavzema za raznolikost in izvornost nacionalnih kultur. Njen resnični cilj je uveljavitev manj relativistične, diferencialistične in demokratične pravice, kar je pravica do superiornosti, do prednostnega položaja in do ekskluzivnosti lastne nacionalne kulture.

Razlika med »nami« in »njimi«, med našo in neko drugo kulturo, je tukaj razumljena kot razlika med edino pravo in avtentično kulturo ter različnimi oblikami lažne, umetne kulture oziroma kulturo na nižji stopnji razvoja. V tem primeru naloga »naše« kulture ni le, da ohrani in ubrani svojo identiteto znotraj drugih kultur, temveč veliko več: nase mora vzeti mesijanstvo za razsvetlitev, izobrazbo in odrešitev pred pogubo. Danes, denimo, obstaja v Srbiji mit o stari srbski kulturi kot edini avtentični, »bizantinski«, pravoslavni kulturi, ki tako Boga kot človeka rešuje pred nevarnostmi, ki naj bi jim bila

izpostavljena v drugih deželah in v drugih kulturah. Kot odgovor na to je bil na Hrvaškem in v Sloveniji obnovljen mit, da je avtentična evropska kultura, ukoreninjena na območju dveh omenjenih nekdanih jugoslovanskih republik, kultura katoliškega Zahoda, ki se že stoletja upira napadalnemu barbarstvu južnih sosedov.

IZBRANI NAROD KULTURE

Pri analizi diskurza o kulturnih razlikah in pravici narodov do življenja v skladu s temi razlikami je mogoče opaziti izredno agresivno porajajočo se idejo o narodu, poklicanem, da na svetu prevzame mesijansko vlogo edinega naroda, ki ve, kaj so pravi človek, resnični Bog in avtentična kultura. Zahteve po priznavanju kulturne identitete, po ohranjanju nacionalne biti oziroma nacionalne duhovnosti se v skrajnem primeru zožijo v zahteve po privilegiranem položaju izbranega naroda. Kajti vse kaže, da kulturna identiteta, opredeljena kot bit naroda in utelešena v kulturi neke etnične skupnosti, ni dana vsem. To je edinstveni božji dar, samo za nas rezervirana dobrina. Drugi bodisi sploh nimajo kulturne identitete bodisi je ta v slabem, zanemarjenem stanju. Američani, denimo, nimajo identitete, ker so umetna skupnost brez prave tradicije, kolektivnega spomina in brez duše. Zahodnim Evropejcem, zabredlim v materializem, humanizem in kozmopolitizem, je ostala le neka vrsta bolne, medle, zanemarjene identitete. Nenazadnje srbski nacionalisti Muslimane in Hrvate prištevajo k narodom, ki so se izneverili svoji pravi (torej srbski in pravoslavni) identiteti in sprejeli islam oziroma katoliško vero.

VOJNA V IMENU KULTURE

Izbrani narod naj bi, kot neka vrsta kolektivnega kulturnega junaka evropske, če ne celo svetovne civilizacije, imel nalogo obraniti svojo dragoceno ekskluzivnost, a tudi izpolniti dolžnost, da se bo na svetu boril za zmago avtentičnih kulturnih vrednot, pa čeprav

z ognjem in mečem. Med minulo vojno v nekdanji Jugoslaviji so vse vojskujoče se strani kot enega glavnih motivov za priključitev vojni navajale zaščito kulture, in to ne le svoje nacionalne kulture, temveč kulture tako evropskih kot občečloveških pridobitev. Nekateri srbski mediji so osvajanje Srebrenice, vzhodnobosanskega mesteca z večinskim muslimanskim prebivalstvom, ki se je začelo konec julija leta 1995 in med katerim je bilo neusmiljeno pobitih več kot 7.000 ljudi, opisovali kot vrnitev omenjenega območja v tok civilizacije oziroma kot »prezračevanje Srebrenice«. Kmalu zatem je hrvaška vojska izvedla operacijo Nevihta, s katero je prevzela nadzor nad hrvaškim ozemljem, ki je od začetka vojne bilo v rokah oboroženih sil samooklicane Republike Srbske krajine, kar so nekateri hrvaški mediji proslavili kot vrnitev kulture v kraje, ki so jih Srbi »spremenili v svinjak«.²

V tem in podobnih primerih sklicevanje na kulturno superiornost zmagovalca služi kot prikaz zločinskega ubijanja in preganjanja civilnega prebivalstva, kar je nasilen, vendar primeren in učinkovit postopek za dviganje civilizacijskih standardov območja, ki so mu pred tem vladali ljudje na nižji stopnji kulture od zmagovalcev. V zgodovini križarskih vojn je v imenu kulture ta postopek poznan pod imenom »dokončna rešitev«.

PREZIRANJE NARODA V IMENU KULTURE

Toda žrtve militantnih nacionalističnih *kulturtregerjev* niso samo drugi, torej drugi narodi, druge kulture in druge religije. Njihova od Boga dana misija širjenja edine avtentične kulture in edine prave vere se prav tako, če ne celo v največji meri, uresničuje na škodo lastnega naroda. Gibanje za nacionalno kulturo pogosto pomeni preganjanje nacionalno premalo zavednih ali nacionalno premalo discipliniranih sonarodnjakov, posebej tistih, ki so sprejeli norme heterogene in odprte urbane kulture. Še večji gnev nacionalističnih *kulturtregerjev* izzevo velike množice prebivalstva, ki ne izkazujejo zadovoljive

2 O tem podrobneje v Čolović 2000: 56.

stopnje privrženosti namišljenim nacionalnim tradicijam in vrednotam, temveč se, nevredne, da bi pripadale izbranemu narodu, ravna po tujih vplivih – po zahodni modi. Ali, kar je še huje, za svojo narodno kulturo sprejemajo orientalsko obarvano kulturo. Govori prerokov nacionalne kulture so polni lamentacij, kakršna je *O tempora, o mores*. Kakor pravi eden od njih, so Srbi »precej površen«, »moralno nestabilen«, »neomikan, slabo vzgojen narod«, narod »nagnjen k pozabi«, ki »živi na plitvini« in »ima rad vulgarno glasbo z neokusno oblečenimi popevkaricami«.³ Tako kritično in tako podcenjujoče o Srbih ne govorijo niti njihovi najhujši sovražniki v tujini. Potemtakem ni nič nenavadnega, da je bojevitim rodoljubom v vojni najlažje žrtvovati lasten narod. Njihova neusmiljena ljubezen do naroda je podobna ljubezni surovih učiteljev do dijakov, ki jo opisujejo tile Blakovi verzi (v prevodu Sare Špelec):

*V prihodnosti otroci bodo brali
strani te grenke in spoznali,
da v dobi, ki je mimo šla,
ljubezen sladka je zločin bila.*

V IMENU POLITIKE

Ta kratek prikaz primerov, v katerih se militantna nacionalistična politika sklicuje na kulturo – pri čemer naj bi upoštevala kulturne identitete in razlike, v resnici pa legitimira svoje hegemonistične težnje – nas pripelje do vprašanja o tipu odnosa med kulturo in politiko, ki ustreza ciljem demokratične in stranske družbe. Po mnenju nekaterih lahko politika demokratične in civilne družbe, torej politika miru in tolerance, oporo najde le v kulturnem vzorcu, kjer na kulturne razlike gledajo kot na enakopravne in predvsem med seboj povezane oblike univerzalnih, občečloveških vrednot življenjskega pomena.

---

3 Več o tem v Čolović 2000: 186.

Toda, ali bo politika, zasnovana na pozitivnem kulturnem modelu, zares dobra? Ali je sploh nujno in zaželeno, da demokratska politika temelji na kulturi in da se nanjo sklicuje? Več kot dovolj razlogov imamo, da v to iskreno dvomimo. V retoriki današnjega režima v Srbiji se, denimo, zadnja leta pojavlja nov tip sklicevanja na kulturo. Odkar se je končala vojna v Bosni, ta režim svojo kulturno legitimacijo, ki se je v prejšnjem obdobju sklicevala le na nacionalne svetinje in tradicije ter na oživljanje nacionalističnih mitov, vse pogosteje išče v deklarativnem povezovanju z modeli humanistične, celo antinacionalistične kulture. V retoriki režimskih glasil so se zato še vedno pomembnemu sovražnemu govoru pridružili tudi moralistični in pacifistični podtoni.⁴

Namesto iskanja prave kulture za pravo politiko je morda primerneje začeti s tezo, po kateri kulturne vrednote, enako kot religiozne resnice, ne predstavljajo trdnega temelja demokratsko razumljene politike. Namesto politike z jamstvom v kulturi in v imenu kulture (kot tudi namesto tiste v imenu Boga) potrebujemo kulturo politike, kulturo upravljanja javnih zadev v polisu in navajanje državljanov na sprejemanje odgovornosti pri opravljanju političnih nalog. Treba je razbiti stereotip o politiki, razširjen predvsem med intelektualci, po katerem je politika nadaljevanje kulture z drugimi sredstvi, polje časti in slave, rezervirano le za izbrane sinove naroda, ki so istočasno narodni pesniki, narodni buditelji in narodni voditelji.

Vendar ima politika svoj avtonomen *raison d'être*. Določene stvari je treba narediti prav v imenu politike.

---

4 Več o tem v Čolović 2000: 189.

NACIONALNE SVETINJE IN TOLERANCA

Zadnje čase se v Srbiji pogosto govori o nacionalnih svetinjah. Včasih gre za diskurz o nacionalnih vprašanjih, kjer so beseda »svetinja« in druge besede religijskega izvora (»svetišče«, »oltar«, »krst«, »svetost«) uporabljene zgolj retorično, kot figure, ki poudarjajo nedotakljivost določene nacionalne vrednote in kulturne oziroma politične pridobitve. Tako je mogoče naleteti na izraze »svetišče znanosti« ali »sveta svoboda«, katerih smisel ali, bolje rečeno, pomenska raven se ne spremeni, če metaforo religijskega izvora nadomestimo s kakšno drugo, na primer s preimenovanjem »svetišča znanosti« v »dom znanosti« in »svete svobode« v »zlati svobodo«.

V drugih, trenutno za nas bolj zanimivih primerih, »svetinje« in drugi religijski termini v diskurzu o naciji niso le sredstva politične retorike, ki jih lahko brez večje pomenske spremembe zamenjamo z drugimi, temveč omenjeni termini ohranjajo svoj osnovni religijski pomen, vsebujejo specifično strukturo in delovanje religijskega diskurza. V teh primerih so »nacionalne svetinje« v središču kolektivne simbolne komunikacije, v kateri tako govorci kot njihove besede in stvari, o katerih govorijo, dobijo nekakšen skrivnostni pomen in istočasno samoumevnost, ki je lastna svetim rečem. Med udeleženci te komunikacije, in prav tako med njimi in nacionalnim, se vzpostavi neka posebna vez, katere pojavnost sicer ni povezana z religijo v ožjem smislu, a kljub temu ustreza antropološkim in teološkim opisom fenomena sakralnega oziroma numinoznega. V določenih primerih se torej zdi, da bi »nacionalne svetinje« lahko bile svetinje v pravem pomenu te besede, čeprav so se rodile *extra ecclesiam*.

Srbski jezik je ena od svetinj, ki jo danes v Srbiji pogosto oživljajo kot »nacionalno«, in je kot tak predmet pravega kulta. Pripisujejo mu vlogo nacionalnega temelja in varuha nacionalne

BALKAN – TEROR KULTURE
Razprave o politični antropologiji 2

Zbirka Kultura sožitja
Urednik zbirke Božidar Jezernik

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2015.
© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

Avtor Ivan Čolović
Uredil Božidar Jezernik
Prevedla Sara Špelec
Lektorirala Tatjana Balažic Bulc

Založila in izdala Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
Za založbo Branka Kalenič Ramšak, dekanja Filozofske fakultete

Oblikovna zasnova zbirke Ranko Novak
Prelom Jure Preglau

Ljubljana, 2015
Prva izdaja
Naklada 300 izvodov
Tisk Birografika Bori, d. o. o.
Cena 19,90 EUR

traduki^T

Izdajo tega dela je podprla ustanova TRADUKI, literarna mreža, katere člani so Ministrstvo za Evropo, integracijo in zunanje zadeve Republike Avstrije, Ministrstvo za zunanje zadeve Zvezne republike Nemčije, Švicarska kulturna fundacija Pro Helvetia, Urad zveznega kanclerja Republike Avstrije, KulturKontakt Austria, Goethe-Institut, Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, Ministrstvo za kulturo Republike Hrvaške, Resor za kulturo Vlade Kneževine Liechtenstein, Kulturna fundacija Liechtenstein, Ministrstvo za kulturo Republike Albanije, Ministrstvo za kulturo in informiranje Republike Srbije in fundacija S. Fischer Stiftung.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

39:32(497)
316.722(497)

ČOLOVIĆ, Ivan, 1938-

Balkan - teror kulture : razprave o politični antropologiji 2 / Ivan Čolović ;
[prevedla Sara Špelec]. - 1. izd. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete,
2015. - (Zbirka Kultura sožitja)

Prevod dela: Balkan - teror kulture

ISBN 978-961-237-745-8

279400704

»Ko so v nekdanji Jugoslaviji potekale vojne za njena ozemlja, so novi oziroma obnovljeni politični miti, obredi in kultu etnično opredeljenih nacij morali upravičiti in legitimirati ozemeljske pravice, se pravi pravico etno nacije do vladavine v prostoru, ki ga ima za svojega. Naš narod ima pravico biti 'svoj na svojem', so ponavljali ideologi, politiki in vojaki, ki so razkosali telo nekdanje skupne države in si prilastili njene dele. To je najočitneje v pripovedih, ki obujajo in oživljajo primordialne, 'izvorne' odnose med nacijo in ozemljem oziroma reciklirajo topose, podobe in metafore iz bogate dediščine evropskih avtohtonističnih mitov, se pravi mitov o ljudeh, nastalih iz zemlje.

V omenjenih pripovedih je avtohtonost genetska povezava oziroma popkovina etno-nacionalne skupnosti in ozemlja, na katerem živi. Ta izbrana vez obstaja samo med ozemljem in skupnostjo, ki ga je prva naselila. Na istem ozemlju - sploh pa na Balkanu - pogosto živi več etno-nacionalnih skupnosti, zato so nacionalne elite pri razmejitvi novih držav nekdanje Jugoslavije hitele na veliko dokazovati, da je 'naš narod' prvi naselil ozemlje, kjer sicer danes živijo tudi drugi narodi, a so, žalibog, prišli kasneje, zato do njega, za razliko od prvonaseljenega oziroma avtohtonega naroda, niso upravičeni.«

(odlomek iz knjige)

ISBN 978-961-237-745-8

9 789612 377458 >